

“पतपुरवठा सहाय्य योजना निवडीचे निकष”

प्रा. दीपक ताटपुजे

उद्योगाच्या सुरुवातीच्या काळात उद्योजकास अनेक अडचणींना तोंड द्यावे लागते. तसेच व्यवसायाची उलाढालही मर्यादीत स्वरूपाची असते. अशा काळात व्याजाचा बोजा, वित्तीय व्यवस्थापन, खेळते भांडवल यांचे नियोजन करताना विविध कर्ज योजना, अनुदान, सवलती यांची माहिती आणि अभ्यास हा उद्योग समक्षपणे उभा करण्यास मदतच करतो. अशाच काही निवडक अर्थसहाय्य योजनांबद्दल.....

आपल्या राज्याच्या औद्योगिक विकास प्रक्रियेमध्ये उद्योग उभारणीसाठी उद्योग संचालनालयांतर्गत ही केंद्रे कार्य करतात. उद्योगांना औद्योगिक कार्यकल्पांसाठी अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देणे यासाठी बीजभांडवल योजना, पंतप्रधान रोजगार योजना, जिल्हा उद्योग कर्ज योजना आदी योजना सुशिक्षित बेरोजगार युवकांसाठी राबवल्या जातात.

बीज भांडवल योजना :

१८ ते ५० वर्षे वयोगटातील आणि किमान ७ वी पास असणाऱ्या स्थानिक रहिवासी व्यक्तींसाठी बीजभांडवल योजना राबविली जाते. या योजनेद्वारे एकूण प्रकल्पाच्या १५ ते २२.५ टक्के एवढे बीजभांडवल म्हणून देण्यात येते. मात्र याची कमाल मर्यादा १.५ लाख एवढी आहे. तसेच एकूण प्रकल्पाची मर्यादा १० लाख एवढी आहे. या योजनेचा व्याजाचा दर १०% आहे. या कर्जाच्या परतफेडीचा कालावधी ७ वर्षांचा असून त्यामध्ये सुरुवातीच्या तीन वर्षांचा विलंबावधी समाविष्ट आहे. म्हणजेच परतफेड तीन वर्षांनंतर सुरू होऊन ७ वर्षांमध्ये पूर्ण होते.

या योजनेचा लाभ घेण्यासाठी वाहन व्यवसाय, कृषि, पशु, दुग्ध, मत्स्य व्यवसाय, वैद्यकीय, आरोग्य सेवा, विक्री तसेच सेवा व्यवसायांचा समावेश आहे.

जिल्हा उद्योग केंद्रामार्फत या योजनेचे अर्ज बँकांकडे (राष्ट्रीयकृत किंवा शेड्युल्ड) पतपुरवठ्यासाठी पाठवतात. बँकेने मंजूर केलेल्या प्रकरणामधील बीजभांडवल जिल्हा उद्योग केंद्राकडून बँकेमार्फत लाभार्थींना दिले जाते.

प्रशिक्षणासह पंतप्रधान रोजगार योजना :

उद्योजकता प्रशिक्षणासह पंतप्रधान रोजगार योजना ही या उद्योग केंद्रामार्फत १८ ते ३५ वर्षे वयोगटातील युवकांसाठी राबवण्यात येते. इयत्ता १० वी पास अथवा नापास किंवा सहा महिने मुदतीचा तांत्रिक शिक्षण अभ्यासक्रम ही किमान शैक्षणिक पात्रता या अर्थसहाय्यासाठी आवश्यक आहे. यासाठी अर्जदाराच्या कुटुंबाचे एकत्रित उत्पन्न २४,००० च्या आत असणे आवश्यक असून तो त्या भौगोलिक परिसरातील रहिवासी असावा.

या योजनेसाठी उत्पादन उद्योग, सेवा उद्योग, व्यवसाय आदी प्रकारांमधील एकूण १३६ उद्योग पात्र आहेत. या अर्थसहाय्याने सुरू होणाऱ्या उद्योगांची प्रकल्पमर्यादा रू. १ लाख एवढी असून त्यापैकी ५% रक्कम उद्योजकाने स्वतःची गुंतवणे आवश्यक असून अन्य ९५% रक्कम बँकेमार्फत देण्यात येते. या पतपुरवठ्यावरील व्याजाचा दर रिझर्व्ह बँकेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार असतो.

या अर्थसहाय्याचा लाभ घेण्यासाठी उद्योजकाला कोणत्याही प्रकारचे तारण अथवा जामीन द्यावा लागत नाही. मात्र जी मालमत्ता खरेदी होईल ती बँकेस गहाण ठेवावी लागते. या अर्थसहाय्याच्या १५% अनुदान किंवा जास्तीत जास्त रू. ७५०० एवढी मर्यादा आहे.

या कर्जाची परतफेड ३ ते ७ वर्षे असून ६ ते ८ महिने एवढा कालावधी विलंबावधी म्हणून देण्यात येतो. या योजनेचा फायदा घेण्यासाठी जिल्हा उद्योग केंद्राकडे ठराविक नमुन्यात अर्ज करणे आवश्यक असते. या अर्जाबरोबरच शैक्षणिक पात्रता, रेशनकार्डाची प्रत, सेवायोजन कार्यालयाचे नोंदणीपत्र, वीस रूपये स्टॅम्पवर प्रतिज्ञापत्र, फोटो, यंत्रसामुग्री खरेदीची कोटेशनस्, जागा मालकाचे

संमतीपत्र आदी कागदपत्रे जोडणे आवश्यक असते. याच कागदपत्रांबरोबर राष्ट्रीयकृत अथवा शेड्युल बँकेचे प्रायोजक-पत्रही (स्पॉन्सरींग लेटर) जोडणे आवश्यक असते.

जिल्हा उद्योग अर्थसहाय्य :

ग्रामीण, निमशहरी भागात अतिलघुत्तम उद्योगांना अर्थसहाय्य उपलब्ध करून देण्यासाठी ही योजना प्रामुख्याने राबविण्यात येते. यामध्ये दोन लाख रूपये पर्यंतच्या स्थिर भांडवलाच्या २०% किंवा ३०% (मागासवर्गीयांसाठी) वित्त बीजभांडवलाच्या स्वरूपात कर्ज म्हणून दिले जाते. यामध्ये उद्योगाला कमाल रू. ४०,००० /- आणि रू. ६०,००० /- (मागासवर्गीयास) दिले जातात. या अर्थसहाय्यासाठी वय आणि शिक्षणाची अट नसल्याने माजी सैनिक, कुशल कारागीर, उद्योगक यांना फायदा घेता येतो.

निवडीचे निकष :

अर्थसहाय्य योजना :

उद्योजकाने बँकांकडे परस्पर अर्ज केल्यास प्रकल्प खर्चाच्या २५% एवढी रक्कम उद्योजकास स्वतःची उभी करावी लागते. उद्योग उभारणीचे अन्य खर्च विचारात घेता ही रक्कम उभा करण्याची आर्थिक कुवत उद्योजकाची असतेच असे नाही. त्यामुळे बीजभांडवल योजना उद्योजकांना लाभ देते. तसेच पंतप्रधान रोजगार योजनेत प्रकल्पाच्या १५% व जास्तीत जास्त रू. ७५०० /- एवढे अनुदान प्राप्त होत असल्याने आर्थिक लाभ उद्योग समक्ष करण्याच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरतो. अतिलघुत्तम उद्योगांना खेळत्या भांडवलासाठी निर्माण होणारी अडचण दूर करण्याच्या दृष्टीने जिल्हा उद्योग कर्ज योजनेचा फायदा महत्वपूर्ण ठरतो. अन्यथा बँकामध्ये उपलब्ध मालाच्या किमतीच्या ८०% एवढे कर्ज मिळते.

या शिवाय अन्य वित्तीय महामंडळे, विकास बँका आदींच्या अर्थसहाय्य योजनांचा विचार स्वतंत्रपणे करणे शक्य आहे.

उद्योगांमध्ये कोणत्या कारणांसाठी अर्थसहाय्य घ्यावयाचे आहे. यावरून उपलब्ध योजनांमधून निवड करणे आवश्यक ठरते. समक्ष उद्योगासाठी उपलब्ध सोई, सुविधा, अनुदान यांचा योग्यवेळी विचार आर्थिक संकटांवर मात करण्यास युवकांना नक्कीच मदत करेल असा विश्वास वाटतो.